

WAAR DE WIND

WAAIT

Nick Hunt

*WAAR DE WIND
WAAIT*

Een eigenzinnige reis door Europa

Vertaald door
Paul van der Lecq

2018 THOMAS RAP AMSTERDAM

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

De vertaler ontving voor deze vertaling een project-
subsidie van het Nederlands Letterenfonds

Copyright © 2017 Nick Hunt

Copyright Nederlandse vertaling © 2018 Paul van der Lecq

Oorspronkelijke titel *Where the Wild Winds Are*

Oorspronkelijke uitgever Nicholas Brealey Publishing, Londen

Omslagontwerp Bij Barbara

Omslagillustratie © Tim Robinson/Hollandse Hoogte

Vormgeving binnenwerk Aard Bakker, Amsterdam

Druk Bariet Ten Brink, Meppel

ISBN 978 94 004 0064 1

NUR 321

thomasrap.nl

Voor Caroline en Caroline

SPAZIERGANG

Schon ist mein Blick am Hügel, dem besonnten,
dem Wege, den ich kaum begann, voran.
So fasst uns das, was wir nicht fassen konnten,
voller Erscheinung, aus der Ferne an –

und wandelt uns, auch wenn wirs nicht erreichen,
in jenes, das wir, kaum es ahnend, sind;
ein Zeichen weht, erwidern unserm Zeichen...
Wir aber spüren nur den Gegenwind.

RAINER MARIA RILKE

May the road rise to meet you,
May the wind be always at your back

ANONIEM

INHOUD

PROLOOG

Van mijn sokken geblazen	13
--------------------------	----

Helm	29
------	----

Bora	83
------	----

Föhn	173
------	-----

Mistral	265
---------	-----

EPILOOG

De Bar is gekomen	335
-------------------	-----

Dankwoord	345
-----------	-----

Bibliografie	349
--------------	-----

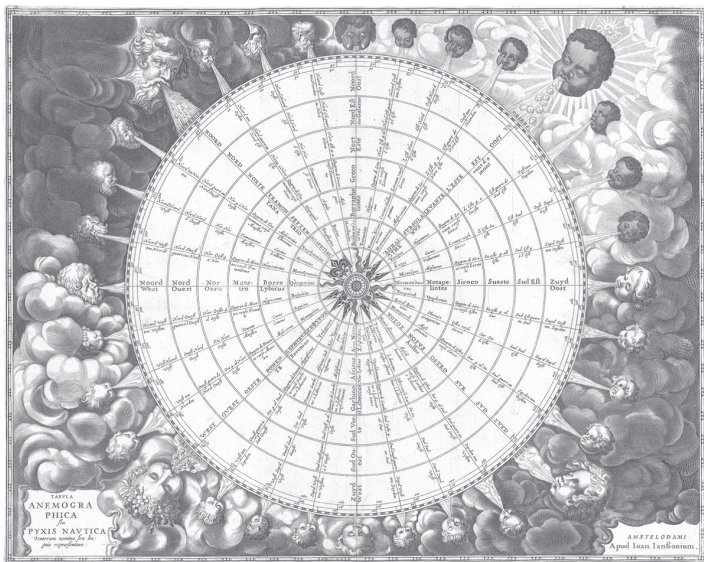
Winden van Europa

PROLOOG

Van mijn sokken geblazen

Het was in 1987, toen de Britse eilanden werden getroffen door de Grote Storm, dat de wind me voor het eerst bijna van mijn sokken blies. Ik was zes jaar oud. Het gebeurde op de berghelling van de Ynys Enli, het heilige eiland voor de kust van Noord-Wales, waar mijn moeder me elk jaar mee naartoe nam om vrijwilligerswerk te doen voor de lokale natuurbescherming en 's nachts de zeehonden te horen zingen. Nu zaten we daar vast vanwege de storm, want de wekelijkse veerdienst was geannuleerd. Er was geen winkel op het eiland en onze voedselvoorraad nam af; ik heb levendige herinneringen aan mijn moeder die in de gloed van een petroleumlamp een konijn probeerde te villen, die de boer had geschoten voor een stoofpot. Ik weet nog dat ik naar het privaat moest in de tuin en mezelf onderweg tegen de muur van de boerderij aan drukte, bang dat neerstortende dakpannen me de hersens zouden inslaan als ik me te ver daarbuiten waagde. Maar wat ik me vooral herinner is dat ik op de berghelling stond, de wind zich meester maakte van mijn opbollende jas – die veel te groot voor me was – en mijn voeten daadwerkelijk van de grond kwamen, totdat mijn moeder naar mijn benen greep en me weer terug op aarde zette. Later moesten we daarom lachen. Het werd een van de vele verhalen. Kon de wind me echt hebben weggeblazen over de met schuim bevlakte Ierse zee? Ik weet het niet, maar vanbinnen heb ik jarenlang stiekem gewenst dat het zo gelopen was en ik stelde me voor dat ik door de lucht was meegevoerd naar Ierland, Frankrijk,

Amerika, IJsland, het Noordpoolgebied of een van die andere prachtige oorden die de wereld voor mij in petto had. Ik was maar een klein stukje van de grond gekomen. Toch voelde het een beetje als een zegening.

De wind had weliswaar vat op me gekregen, maar ik ben geen zweefvlieger, windsurfer, paraglider of windturbinebouwer geworden. Als ik wilde vliegen, eindigde dat meestal met een hopeloze kluwen draad. Ik ben geen meteoroloog geworden, iemand met wetenschappelijke inzichten in het weer, zoals dit boek ongetwijfeld maar al te duidelijk zal maken. Maar ik werd wel iemand met de drang om te reizen, en liefst te voet, wat je de kans geeft routes te volgen die niet worden gedicteerd door wegen of spoorlijnen, routes die op geen enkele kaart staan vermeld, of helemaal geen routes: om vrijelijk rond te dwalen en je te verbazen, overal waar die voeten je heen voeren. Toch gehoorzaamt elke reis aan een zekere logica, zelfs als die onzichtbaar is. Ik ben tot het besef gekomen dat we op al onze reizen een spoor volgen, of het nu gaat om een kustlijn, een oude migratieroute, een handelsroute, een grens of de voetstappen van een ander. Als ik de reisafdeling van een boekwinkel overzag, had ik het idee dat elk denkbaar spoor al was gevolgd. Er leken geen routes meer te bestaan die nog nooit waren betreden.

Maar op een dag zag ik een kaart met routes die ik nog niet eerder had gezien. Het was een kaart van Europa, getransformeerd met kleurige lijnen, klauwende pijlen als van plunderende troepenmachten die door grenzen heen braken, over land en zee, en een band creëerden tussen streken en culturen die ik nooit met elkaar in verband had gebracht: Latijnse en Slavische landen, continentale stre-

ken en kustgebieden, Noord-Afrika en Zuid-Europa. Die mysterieuze doorgaande routes droegen namen die net zo verleidelijk klonken als de zijderoute of de Camino de Santiago: de Mistral, de Tramontana, de Föhn, de Sirocco, de Bora. Eentje daarvan lag zelfs in Noord-Engeland, met een wat stroevere naam: ‘de Helm’. Het waren de routes van streekwinden die op bepaalde momenten van het jaar met een onvoorstelbare kracht huishielden, normaal gesproken rond de wisseling van de seizoenen, zoals de overgang van de winter naar de lente, en wat mij interesseerde was dat ze op allerlei terreinen van invloed leken, van de architectuur tot de psychologie. Het feit dat deze onzichtbare krachten een naam hadden en niet eenvoudig naar de windrichting waren genoemd, bood hun een zekere allure, of zelfs iets van een eigen persoonlijkheid. Ze klonken als personages die ik kon opzoeken. Die kronkelende, priemende pijlen leken me te wijzen op routes die ik kon volgen, paden die nog niet waren betreden. Zodra ik die kaart zag wist ik: ik zou de wind achternagaan.

Maar waar komt de wind vandaan en waar gaat hij heen? Kun je eigenlijk wel zeggen dat hij ergens ‘heen’ gaat, op de manier van een wandelaar of een weg die van A naar B loopt? En zo ja, wat gebeurt er met hem als hij daar is aangekomen?

Wat is wind eigenlijk? Alvorens die vraag te stellen kun je beter een fundamentele vraag stellen: wat is lucht? Ik schaam me ervoor om het te moeten bekennen, maar voor ik aan dit boek begon ging ik ervan uit – zoals velen, ver-

moed ik – dat lucht eigenlijk niets is, dat het niet op dezelfde manier bestaat als aarde en water. Ik zag het als een afwezigheid, een vacuüm dat ergens mee moest worden gevuld, dus het kwam als een verrassing toen ik ontdekte dat lucht wel degelijk van zichzelf iets is.

Lucht is een gas, of een mengeling van gassen: voornamelijk stikstof en zuurstof, met kleine hoeveelheden koolzuurgas, argon en waterdamp. Zoals elk gas is het samengesteld uit moleculen, die zijn opgebouwd uit atomen. Lucht is dus niet alleen een vaste stof, maar heeft ook een zeker gewicht – dat was mijn volgende ontdekking – en de juiste term om dat gewicht, die opeenhoping van miljarden moleculen, mee te omschrijven is ‘luchtdruk’. Zoals de druk op de bodem van de zee hoger is dan aan het oppervlak, vanwege de watermassa die erop rust, zo is de luchtdruk hoger naarmate je dichter bij de grond komt, omdat er een groter gewicht op rust, en op grotere hoogte is dat gewicht dus minder en de druk lager. Luchtdruk is temperatuurafhankelijk: bij warm weer stijgt de lucht op en creëert een lagedrukgebied, en bij kou daalt hij neer, met het tegenovergestelde effect. Als naburige ‘luchtka-vels’ in druk uiteenlopen, moeten ze met elkaar in overeenstemming worden gebracht en dus wordt de lucht uit een hogedrukgebied gedwongen door te stromen naar een lagedrukgebied om het evenwicht te herstellen. Het is eerder een kwestie van zuigen dan van blazen: dat was mijn derde ontdekking.

Of tenminste, zo luidt het antwoord in onze cultuur. Andere culturen kwamen met andere antwoorden, verhalen die net zo grillig en gevarieerd waren als de wind zelf. De oude Grieken positioneerden de wind aan het begin

van de tijd: toen de godin Eurynome, moeder van alles, naakt uit de Chaos verrees en een scheiding creëerde tussen de zee en de lucht werd die lucht door haar dans in beweging gebracht en creëerde ze de noordenwind, ofwel de slang Ophion (en in een latere incarnatie de god Boreas). Eurynome copuleerde met deze slingerende, kronkelende slang van de wind en later, in de gedaante van een duif, legde ze het universele ei waaraan al het leven ontsprong.

Wind en leven: die twee zijn op het diepste niveau van de taal met elkaar verbonden. De woorden voor ‘wind’, ‘adem’ en ‘geest’ zijn in vele talen aan elkaar gelijk, zoals *ruach* in het Hebreeuws en *ruh* in het Arabisch. Van het Griekse woord voor wind, *anemos*, is het Latijnse *anima* afgeleid, ‘ziel’, de kracht die bezielt of het leven schenkt aan ademende schepsels: dieren. Een ander Latijns woord, *spirare*, dat ‘ademen’ of ‘blazen’ betekent, lag aan de basis van de woorden *spirit* en *respiration* in het Engels. Bij de Grieken, zegt schrijver en vertaler Xan Fielding, ‘werden zachte briesjes vroeger *zoogonoi* genoemd, “verwekkers van leven”, en *psychotrophoi*, “voeders van zielen”; en de mythische voorouders van het menselijk ras die in Athene werden aanbeden (...) waren behalve voorouders ook wind-geesten, adem en ziel tegelijk.’

Ik wilde die adem en die ziel achterna, maar waar moest ik beginnen? In antieke tijden zou iemand die te voet de wind achterna wilde misschien een beoefenaar van de aëromantie hebben geraadpleegd, de waarzeggerij uit weersverschijnselen, of beter nog de austromantie, die zich richt

op luchtverschijnselen (afgeleid van het Latijnse *auster*, ‘het zuiden’, zodat de nadruk lijkt te liggen op de krachtige zuidwind). De wind was zichtbaar dankzij de wolken en het stof of de zaadjes die door de lucht werden geblazen; ze vormden patronen die als een taal werden opgevat. Hellenistische waarzeggers in heilige bosjes deden voorspellingen die waren gebaseerd op de geluiden van een gong, beroerd door stokjes die wentelden op de wind. De latere christenen verwierpen dat blasfemische gebruik en de wetenschap – of magie – van de aeromantie werd gehekelde door de middeleeuwse theoloog Albertus Magnus, die mischien in de war was met necromantie, een veel boosaardigere liefhebberij.

Vandaag de dag kunnen weersvoorspellingen worden opgesteld aan de hand van satellietbeelden en buitengewoon ingewikkelde computermodellen, maar het uitgangspunt is hetzelfde: de onzichtbare patronen van de wind worden geduid om inzicht te verkrijgen in de toekomst. Vanuit esthetisch oogpunt levert dat prachtige resultaten op; wie een online weerkaart bekijkt, ziet het betoverende psychedelische model van een almaar veranderende wereld, een onbestendig spectrum van paars, groen, geel, blauw en oranje, geaccentueerd door de priemende blauwe triangels en rode halve bollen van kou- en warmtefronten. De wind vormt een topografie van duizelingwekkende concentrische krullen: de contouren van isotachen en isobaren – de lijnen die plekken met gelijke windsnelheid en gelijke luchtdruk met elkaar verbinden – en zogeheten *wind barbs*, streepjes die de windrichting aangeven, met een aftakking voor elke vijf knopen, dwarrelend door de atmosfeer als geclusterde muzieknoden. Ze lijken wel runen, on-